

založil a vybudoval Múzeum oravskej dediny i Múzeum liptovskej dediny), řadu let spolupracoval s Krajským střediskem památkové péče v Banské Bystrici, než jsem se s manželkou usadil v Rožnově pod Radhoštěm a pracoval v tamním Valašském muzeu v přírodě. Takže stálé kontakty s Alenou Plessingerovou i po dobu mého slovenského působení navazovaly také na její etnografickou činnost a při návštěvách rodičů v Praze jsem ji obvykle vyhledal na zajímavé debaty, na jaké se v životě nezapomíná.

Jiří Langer

Rožnov pod Radhoštěm

Kruh se uzavřel: se vzpomínkou na Věru Kovářů

Počátkem letošního května oslavila Věra Kovářů v kruhu svých blízkých již devadesáté první narozeniny; jen tři dny po jejich završení dospěla ale její pozemská dráha k definitivnímu konci. Když jsme se s ní v pátek 19. května 2023 v brněnské katedrále sv. Petra a Pavla loučili, pestrá skladba účastníků smuteční bohoslužby symbolicky odrážela široké pole působnosti této etnografky a čestné členky České národopisné společnosti. Vedle rodiny, přátel a členů farního společenství zde byli hojně zastoupeni pracovníci památkové péče, muzeí a dalších odborných institucí, nechyběli ani členové folklorních souborů napříč téměř celou Moravou. Zazněly přitom četné vzpomínky, v nichž byly opakovaně zmiňovány tytéž atributy osobnosti Věry Kovářů: vitalita a temperament, ochota naslouchat a být nápomocna, niterný vztah k folklóru. Mnohým jistě vyvstal obraz, který jsme mohli ještě před několika lety, rok co rok, spatřit na Mezinárodním folklorním festivalu ve Strážnici. Drobná energická žena s batůžkem na zádech v červnovém úpalu neúnavně křižovala festivalový areál. Neopomenula přitom navštívit ani ta nejzazší zákoutí folklorního dění v Muzeu vesnice jihovýchodní Moravy. Se zvědavostí, vlastní jí do posledních okamžiků života, sledovala zdejší pořady, po jejich odeznění dokázala pochválit, ale s grácií vznést i drobné výtky a připomínky.

Věra Kovářů nebyla kabinetní vědec, byl to člověk terénu. Od chvíle, kdy jí prof. Antonín Václavík zadal pro připravovanou regionální monografii Valaška výzkum tradičního stavitelství na Rožnovsku, stal se terén polem její celoživotní působnosti – ať již v roli muzejnice, pracovnice památkové péče i coby aktivní členky folklorního hnutí. I v pozhnaném věku nelenila nasednout na vlak či autobus a vydat se na další terénní výzkum, odborná setkání, jednání různých komisí a rad či folklorní vystoupení.

Většinou svého života byla svázána s Brnem, kde se 7. května 1932 narodila do železničářské rodiny Nováků. Strávila zde většinu svého osobního i profesního života a ve „svých“ Černovicích se až do konce života aktivně zapojovala do společenského a kulturního dění. Ačkoli si oblíbila i jiné etnografické regiony Moravy, Brněnsku byla oddána nejvíce. Zvláště při spolupráci s folklorními soubory se snažila přispět k lepšímu poznání tohoto poněkud opomíjeného regionu. Ne nadarmo proto oblékla brněnský kroj, když před několika lety přebírala při zahájení festivalu ve Strážnici cenu ministerstva kultury.

Univerzitního vzdělání se Věře Kovářů dostalo na Filozofické fakultě dnešní Masarykovy univerzity, kde v letech 1950–1955 absolvovala studium národopisu a hudební vědy a v desetiletí následujícím i postgraduální studium muzeologie. V roce 1978 zde navíc obhájila rigorózní práci, na jejímž základě získala titul PhDr. Po ročním působení v brněnském Krajském domu kultury strávila druhou polovinu padesátých let v tehdejšímu Gottwaldově v Oblastním muzeu jihovýchodní Moravy. Práce s muzejními sbírkami, zvláště těmi textilními, zúročila i po svém opuštění muzejního světa nejen v roli poradce folklorních souborů, ale i coby autorka příručky o lidovém kroji na Valašsku (1982). Řada členů folklorních souborů opakovaně vítala její praktickou část s nákresy oděvních součástí a jejich střihů. O ohlasu, který si tato publikace v regionu získala, svědčí ostatně i její druhé vydání v roce 2008.

Na počátku šedesátých let se Věra Kovářů vrátila zpět do Brna, zprvu byla činná v rámci Moravského muzea, posléze téměř čtyři desetiletí na půdě památkového ústavu (od 1969) jako specialistka na lidové stavitelství. Jako „terénní“ památkář se dostávala do kontaktu s vlastníky objektů, zástupci samosprávy i stavebních firem. Jak mnozí pamětníci vzpomínají, dokázala být ve svých postojích nekompromisní, ale při jednáních umně využívala i svého šarmu a schopnosti přirozeně navazovat neformální komunikaci s místními aktéry.

Své zkušenosti z terénní praxe dokázala zúročit v řadě časopiseckých a sborníkových článků a kapitol kolektivních monografií, včetně regionálně koncipovaných svazků *Vlastivědy moravské*. Její jméno můžeme nalézt na titulních stranách samostatných publikací, ať již ryze odborných (např. *Vinohradnické stavby na Moravě* – spolu s Jitkou Matuszkovou; *Venkovské stavby na Moravském Horácku* – spolu s Janem Kučou), tak i těch popularizačních (např. *Lidové stavby v Jihomoravském kraji*; *Jihlavské vrchy. Lidové stavby*; *Památky lidového stavitelství v okrese Žďár n. S.*; *Valašsko. Lidový dům*; *Lidové stavby známé a neznámé – Zlínský kraj* – spolu s kolektivem autorů). Na počátku nového tisíciletí se podílela na tvorbě návodných videodokumentů Národního ústavu lidové kultury přibližujících praktické činnosti spojené se stavbou a údržbou roubeného, hliněného a kamenného domu. Při práci v terénu si uvědomovala hodnotu starších vrstev dokumentace, které se stávaly cenným zdrojem poznání i oporou pro její

působení v terénu. Ať již sama nebo ve spolupráci s kolegy stála u vydání několika svazků edice zpřístupňující tzv. Kuralův archiv (okresy Hodonín, Kroměříž, Třebíč, Žďár nad Sázavou). Snaha sdílet své poznatky a zkušenosti získané především na území Slovácka, Valašska, Podhorácka a Horácka nezůstaly ovšem omezeny jen na tištěnou formu. S Věrou Kovářů jsme se mohli coby s aktivní účastníci opakovaně setkávat na seminářích a konferencích památkové péče, Komise pro lidové stavitelství, sídla a bydlení či Subkomise pro lidové obyčeje České národopisné společnosti i řady dalších odborných akcí.

Ryze aplikovaný charakter nabývala aktivita Věry Kovářů ve folklorním hnutí. Již během studií se podílela na terénních výzkumech hudebního a tanečního folklóru realizovaných brněnskou pobočkou dnešního Etnologického ústavu AV ČR. Svoji lásku k písni a tanci uplatnila v několika folklorních souborech v tehdejších Gottwaldově a Brně. Postupně se její aktivita začala rozšiřovat i do oblasti choreografie. Dlouholetá byla její spolupráce se soubory jako instruktorky při nácvicích a víkendových školeních, v nichž navázala na svou starší kolegyni Zdenku Jelínkovou, k jejímuž odkazu se vždy hlásila. Výsledky své práce v souborovém prostředí zužitkovala nejen v dílčích tanečních choreografiích různých folklorních uskupení, ale také coby autorka či spoluautorka pořadů na folklorních festivalech ve Strážnici, Brně, Rožnově pod Radhoštěm i na jiných místech.

Věru Kovářů jsem poprvé potkal na jedné z exkurzí katedry pořádaných v devadesátých letech prof. Richardem Jeřábkem. Byla jednou z těch, která udržovala se svojí alma mater trvalé kontakty, neopomenula přitom vždy hrdě připomenout, že je jednou z žaček zakladatele pracoviště Antonína Václavíka. Účastnila se nejen domácích a zahraničních výjezdů, byla pravidelnou účastnicí neformálních setkání, seminářů či doktorských čtení. I v pokročilém věku se vždy živě zajímala o naše studenty a témata jimi řešených prací. Při osobním kontaktu se nezdřáhala vést s nimi zasvěcené rozhovory nad řešenou problematikou. Byl to nejspíše trvalý kontakt s mladými lidmi – v souborech i na odborném poli – který ji dodával energii a zachovával až mladické nadšení.

I ten nejvydatnější pramen může ovšem vyschnout. Dne 10. května 2023 byl přetát i zdroj životní energie Věry Kovářů. Za několik let budou možná některé publikované práce překonány, její obraz v živé paměti začne také blednout, nic to ale neznehodnotí na faktu, že Věra Kovářů byla díky své pracovitosti, nasazení a neúnavnosti nepřehlédnutelnou postavou české etnologie druhé poloviny 20. a počátku 21. století.

Daniel Drápala

Ústav evropské etnologie FF MU Brno